

Further scientific research involves studying the question of academic culture and digital competence among educators for quality online courses implementation in vocational training.

Key words: vocational training, future primary school teachers, massive open online courses (MOOCs), educational environment, Concept of "New Ukrainian School", compulsory courses, educational reform in Ukraine.

УДК 378:373.3]:005.336.2

Дмитро Пріма

Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти

ORCID ID 0000-0002-2102-9932

DOI 10.24139/2312-5993/2019.03/072-082

СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Метою статті є розкриття аспектів сутнісної характеристики й особливостей формування професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи. У статті використано методи дослідження: теоретичні (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури); інтерпретаційно-аналітичний метод, узагальнення. Наголошено на необхідності формування в майбутнього вчителя початкової школи активної професійної позиції. Внесено уточнення щодо змістової сутності означеного феномена як міждисциплінарного, багатозначного. Окреслено чинники становлення й формування професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи, її функціональне призначення. Подано трактування досліджуваного феномена й окреслено перспективи подальших розвідок.

Ключові слова: активна професійна позиція, інтегративна характеристика, майбутній учитель, початкова школа, професійна позиція, професійні якості, функції, ціннісні орієнтації.

Постановка проблеми. Одним із провідних завдань сучасної системи педагогічної освіти є підготовка фахівця, який володіє цілісним гуманістичним світоглядом, високим професіоналізмом, професійною та особистісною культурою, здатний компетентно, відповідально й творчо здійснювати професійну діяльність, постійно прагнути до саморозвитку й самоосвіти, тобто бути активним суб'єктом власної діяльності, зі сформованою професійною позицією. Саме професійна позиція є важливою категорією, яка відображає сутність професіоналізації вчителя, що, власне, дозволяє йому не прилаштовуватися до динамічно змінюваних умов навколишньої дійсності, а змінювати ці умови, впливати на ситуацію з метою реалізації своїх особистісних, професійних якостей, творчого потенціалу.

Аналіз актуальних досліджень (О. Баранова, М. Деметьєва, К. Качаліна, О. Літовка, Г. Холодова та ін.) засвідчив наявність наукових розвідок, що висвітлюють різні аспекти професійної позиції, здебільшого, як інтегративної характеристики розвитку особистості (К. Абульханова-

Славська, Б. Братусь та ін.); показник активності й прояв освіченості особистості вчителя (І. Ісаєв, В. Сластьонін, О. Гуторова та ін.); системи ставлень до професії (А. Маркова, М. Боритко, С. Вершловський, О. Руденко та ін.). Однак, попри розмаїтість розгляду означеної проблеми, на наш погляд, потребує вивчення питання розкриття сутності і специфіки формування професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи.

Метою статті є розкриття аспектів сутнісної характеристики й особливостей формування професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Насамперед відзначимо, що дефініція «професійна позиція», на наш погляд, є найбільш актуалізованою серед понять, що визначають цілісність оволодіння спеціальністю і, по суті, охоплюють весь професійний шлях особистості, забезпечують ефективність професійної діяльності. Ні в кого не викликає сумніву, що ефективність сучасного вчителя безпосередньо залежить від характеру відповідей на питання, що стосуються того, наскільки він усвідомлює суспільну важливість своєї педагогічної праці, якими особистісними і професійними якостями він має володіти, які цінності мають бути для нього пріоритетними, якою має бути спрямованість взаємостосунків між учителем і учнем. Саме в такому контексті актуалізується необхідність формування в майбутнього вчителя активної професійної позиції. Відтак, виникає необхідність внести уточнення щодо змістової сутності означеного феномена та особливостей його вияву у професійній діяльності вчителя початкової школи.

Передусім відзначимо, що в науковому дискурсі поняття «позиція» представлено як міждисциплінарне, багатозначне, оскільки є предметом дослідження в філософії, соціології, психології, педагогіці, розглядається при цьому в різних сполученнях, як-от: «життєва позиція» (позиція особистості), «соціальна позиція», «громадянська позиція», «гуманістична позиція», «активна позиція», «суб'єктна позиція», «професійна позиція» тощо, що відображає різні аспекти досліджуваного феномену.

Зауважимо, що в найбільш загальному лінгвістичному значенні «позиція» трактується як «розташування, розміщення, положення кого-, чого-небудь; погляд, точка зору» (Івченко, 2006, с. 343); «точка зору, ставлення до чого-небудь; дія, поведінка, зумовлені цим ставленням, що визначає характер поведінки, дії» (Яременко та Сліпушко, 2008, с. 757). У психолого-педагогічних дослідженнях термін «позиція» аналізується як «стійка система ставлень людини до певних сторін дійсності, що виявляється в певній поведінці і вчинках» (Петровський та Ярошевський, 1990, с. 279). Порівняння

цих визначень, на думку К. Качаліної (ми погоджуємося з цим твердженням), засвідчує їх схожість і загальну гуманітарну спрямованість, орієнтацію на характеристики позиції через ставлення людини до дійсності, що пізнається нею, і власної діяльності (Качалина, 2009, с. 13).

Термін «позиція» в значенні «позиція особистості» одним із перших увів у науковий обіг австрійський лікар, психолог А. Адлер у XIX столітті, розглядаючи її в контексті певного «життєвого стилю», тобто як життєву позицію загалом, як основу ставлень людини до світу й навколишньої дійсності (Адлер, 2002).

Конструктивною в контексті дослідження вважаємо думку В. М'ясищева (Мясищев, 1995), що позиція віддзеркалює домінуючі й вибіркові ставлення людини до того, що є для неї суттєвим. Водночас, сучасні дослідники (Літовка, 2016) розглядають позицію як прояв соціальних ролей особистості; усвідомлену систему ставлень людини до діяльності, навколишнього світу, суспільного оточення, до самої себе; компонент структури особистості, який відображає її суб'єктність.

У процесі характеристики позиції майбутнього вчителя початкової школи як суб'єкта навчання, передусім, беремо до уваги його світоглядну, професійно-педагогічну і пізнавальну спрямованість, тобто провідним компонентом його позиції, за Н. Лабунською (Лабунська, 2016, с. 177), можна вважати навченість як особистісну якість.

Адекватне розуміння своєї соціальної і професійної ролі, значущості майбутньої праці, проекція професійних якостей, можливостей і обов'язків майбутньої професійної діяльності стосовно власної особи, власних якостей і потенцій, як стверджує М. Галузяк (Галузяк, 2006, с. 212-216), складається в майбутнього вчителя за час навчання та кристалізується у вигляді особливого виду поглядів, уявлень, настанов, диспозицій щодо власної життєдіяльності. Тобто, у студента педагогічного закладу вищої освіти – майбутнього вчителя початкової школи – відбувається становлення комплексу соціальних, професійних і особистісних позицій, що формуються й розвиваються в період навчання і реалізуються в подальшій соціальній активності і практичній професійній діяльності як сформована активна професійна позиція.

Формування професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи безпосередньо залежить від готовності до цієї діяльності, здібностей, стилю діяльності, які реалізуються на практиці. А. Наїн (Наин, 1999, с. 27) вважає, що «професійна готовність педагога визначається специфікою та змістом педагогічної діяльності, яка визначає характер необхідних для її реалізації здібностей, як загальних, так і спеціальних. Перегукується з

висловленим думка І. Ісаєв (Исаев, 1997), який відзначає, що професійна позиція віддзеркалює особистісні ставлення вчителя до визначення способів педагогічної діяльності, вибору умов роботи, зумовлені його індивідуальними особливостями, вміннями та здібностями. Отже, крізь призму окресленого вище, можна стверджувати: якості, що розвиваються у процесі фахової підготовки – знання, компетенції, спрямованість на педагогічну діяльність, досвід, отриманий майбутніми вчителями при проходженні педагогічної практики, впливає на процес формування їхньої професійної позиції.

Конструктивною вважаємо думку Л. Красовської (Красовская, 1996), згідно з якою професійна позиція особистості інтегрує індивідуальні й професійні риси людини, зумовлюється її знаннями й вміннями. До того ж, учена наголошує, що результативною професійною позицією особистості є активна позиція, яка забезпечує постійний професійний розвиток особистості загалом.

Проведений нами аналіз показав, що в науково-педагогічній літературі (Зязюн та ін., 1997) констатовано, що формування професійної позиції фахівця забезпечує ефективність роботи вчителя щодо інтелектуального й духовного розвитку учнів; дозволяє на основі власного життєвого досвіду продукувати в них широкий світогляд, систему культурних і суспільних цінностей; забезпечує результативність форм, методів і засобів педагогічного впливу, які вчитель застосовує під час роботи з дітьми; сприяє формуванню людини як особистості. Професійна позиція виражає готовність педагога до виконання свого професійного призначення відповідно до вимог і запитів суспільства й визначається усвідомленим, відповідальним ставленням учителя до діяльності, до себе як суб'єкта діяльності, до результатів розвитку учнів.

Як слушно зауважує Н. Щуркова (Щуркова, 2005, с. 65), ключовим моментом у формуванні професійної позиції є «ставлення» і «розташування» педагога в «просторі» з дитиною, де відображається психологічна культура педагога, стиль відносин. Нам імпонує підхід А. Маркової (Маркова, 1996), відповідно до якого поняття «професійно-педагогічна позиція» позначає стійкі системи ставлень учителя до учнів, до себе, до колег, визначає його поведінку, стиль життя й діяльності.

У руслі сказаного особливо важливою є думка І. Беха (Бех, 2003, с. 76), який указує на унікальність педагогічної позиції, оскільки вона одночасно є і особистісною, і професійною. Учений наголошує, що педагог у своїй дійсно педагогічній позиції ніде й ніколи не зустрічається з дитиною як «об'єктом» (якщо він дійсно педагог); в особистісній позиції він завжди

зустрічається з іншою людиною, а у власне професійній – з умовами її становлення та розвитку.

Вартісним у руслі окресленої проблеми нам видається твердження М. Боритко (Борытко, 2001, с. 10) щодо важливості настанов, цінностей педагога в його професійній позиції, їхня вираженість стосовно учасників освітньої взаємодії, а також чинників її становлення і формування:

- *рефлексія* як осмислення майбутнім учителем своєї професійної діяльності;
- *самооцінка* як оформлення професійних смислів у цінності;
- *самосвідомість* як здатність до довільності професійної діяльності й поведінки, що, по суті, віддзеркалює Я-концепцію майбутнього вчителя.

Доцільним у контексті нашого дослідження є зауваження В. Сластьоніна (Сластенин, 2003, с.27) про те, що професійна позиція вчителя є засобом його самовираження як активного суб'єкта педагогічної діяльності, позаяк саме в позиції вчитель здатен виражати свій інтелект, емоції, почуття, волю, професійні переконання, темперамент, характер і формувати на цій основі систему ставлень до педагогічної діяльності й професійного оточення. Дослідник зазначає, що через професійну позицію вчитель реалізує вимоги й очікування суспільства, а також власні мотиви діяльності, цінності, цілі, світоглядні ідеали. Професійна позиція педагога має різні контексти: *педагогічно-особистісний*, який виявляється в роботі вчителя з дітьми й виражається в професійних діях, зумовлених індивідуальним ставленням до кожної конкретної дитини; *професійно-педагогічний*, що зумовлює вираження педагогом через позицію свого культурного розвитку, цілей діяльності, прагнень здійснювати результативну роботу, розвиватись як творча особистість.

Ми солідарні з думкою О. Літовки (Літовка, 2016, с. 37), що виражаючи діяльнісне ставлення до навколишньої дійсності, особистість самостійно визначає цілі своїх учинків, прагне не адаптуватися до умов життя і праці, а якісно змінити їх, доповнити й перетворити. Опора на визначальну роль діяльності у становленні людини під час формування професійної позиції майбутнього вчителя дозволить розвивати в студентів усвідомлене ставлення до професійної мотивації; самостійність; активність; творчість; прагнення сприймати розвиток дитини як особистісну цінність; стійкий інтерес до пізнання й освоєння кращих зразків педагогічної діяльності, професійних позицій, що реалізуються в цій діяльності. Завдяки активній участі в діяльності, зокрема професійно-педагогічній, майбутній

учитель початкової школи зможе адаптувати власну професійну позицію відповідно до вимог суспільства, розвивати її і змінювати залежно від складності поставлених завдань; будувати взаємодію з іншими на діалогічних засадах, керуючись принципами рівності й демократичності; виявляти повагу, відвертість, прийняття цінностей людей; емоційно ставитися до прояву індивідуальності учнів; ураховувати самотність людей; збагатити власний світогляд і культуру.

Зауважимо, визначення змісту й особливостей професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи як наукового феномена зумовлює з'ясування функцій досліджуваного явища як здатності виконувати дію, роботу певного спрямування, тобто функціонального призначення професійної позиції.

Так, проведений аналіз наукової літератури дозволив виявити різні підходи дослідників щодо визначення функціонального призначення професійної позиції майбутнього вчителя. Зокрема, нами з'ясовано, що, за Л. Красовською (Красовская, 1996), позиція педагога виконує *пізнавальну, практичну й розвивальну* ролі (функції), оскільки залежить, насамперед, від рівня професійних знань і вмінь, від розвиненості навичок, а активність професійної позиції зумовлює професійне зростання фахівця.

Заслуговує на увагу думка В. Сластьоніна, відповідно до якої позиція педагога опосередкована зовнішніми (суспільними) вимогами до вчителя, що зумовлює її *соціальне функціональне призначення*.

Існує думка (Зязюн та ін., 1997), що позиція педагога є посередницькою між дитиною й людською культурою. Відтак, цілком правомірно стверджувати, що професійна позиція майбутнього вчителя початкової школи виконує *культурологічну функцію*.

У працях вітчизняних і зарубіжних науковців (Борытко, 2001; Сластенин, 2003 та ін.) обґрунтовано, що професійна позиція майбутнього вчителя, зокрема початкової школи, може також виконувати *суб'єктну й рефлексивну функції*. Правомірність такого твердження базується на тому, що «вчитель є суб'єктом професійно-педагогічної діяльності й носієм унікальних форм взаємодії, ставлень, проявів позиції, яка має реалізовуватися в усвідомленій сукупності ставлень учителя до обраної професії й віддзеркалювати професійну поведінку» (Літовка, 2016, с. 40).

Перелік окреслених функцій вважаємо за необхідне доповнити ще й такими, як: *світоглядна, мотиваційна, професійної соціалізації, самоідентифікації, рефлексивна, діяльнісно-перетворювальна, мобілізаційна, регулятивна, функція самопрезентації*, обґрунтованих у

студіях науковців М. Боритка (Борытко, 2001), В. Сластьоніна (Борытко, 2001), Л. Красовської (Красовская, 1996) та ін.

Так, сутність *світоглядної* функції полягає в тому, що в процесі професійного розвитку майбутнього вчителя початкової школи формується стійка система знань і ставлень до оточуючої дійсності, які відображають особливості теорії й практики педагогічної діяльності як підґрунтя досвіду майбутнього вчителя та реалізації його професійної позиції.

Мотиваційна функція полягає в розвитку інтересу майбутніх учителів початкових класів до освоєння зразків професійної поведінки, традицій, цінностей педагогічної професії, набуття знань і практичних умінь, необхідних для успішної професійної діяльності.

Функція *професійної соціалізації* забезпечує відповідність професійної позиції майбутнього вчителя соціальному запиту щодо особистості педагога, умовам культурного розвитку суспільства, соціальним цінностям.

Функція *самоідентифікації* передбачає самовизначення студента щодо особистісної професійної позиції на основі аналізу існуючих практик. Ми виходимо з того, що під самоідентифікацією слід розуміти прагнення суб'єкта (у нашому розумінні – вчителя початкових класів) оволодіти знаннями, уміннями й навичками самодіагностики, своєрідної «примірки» щодо себе професійно значущих особливостей характеру, поведінки, спілкування. Водночас самоідентифікація може виступати і як форма психологічного регулювання особистісно-професійного становлення вчителя, що є суттєвим в аспекті досліджуваного процесу як пошук альтернативних варіантів успішної фахової реалізації (Пріма, 2010, с. 145).

Рефлексивна функція зумовлює розвиток у майбутніх учителів початкової школи здатності здійснювати усвідомлений аналіз та оцінку власного професійного саморозвитку, рефлексивних здібностей в осмисленні знань соціально-гуманітарного та професійно зорієнтованого циклу, уявлень про образ педагога та його позицію, позаяк рефлексію ми розглядаємо як процес самопізнання майбутнім учителем сутнісних характеристик педагогічної діяльності, що забезпечує вихід за межі традиційного її виконання, пошук нових нестандартних шляхів розв'язання професійних завдань і подолання стереотипів свого фахового й особистісного досвіду (Пріма, 2010, с. 146).

Діяльнісно-перетворювальна функція зумовлює розвиток у студентів умінь реалізовувати на практиці різні типи педагогічних позицій з урахуванням принципів активності і творчості.

Мобілізаційна функція професійної позиції майбутнього вчителя передбачає постійну особистісну «включеність» студента в педагогічну діяльність як суспільно-культурне середовище, утвердження своєї суб'єктності в педагогічній взаємодії.

Регулятивна функція полягає в контролі поведінки, почуттів і емоцій саме через прояв позиції.

І нарешті, функція *самопрезентації* виявляється в трансляції педагогічних цінностей у процесі життя й діяльності; особистісних умінь майбутнього вчителя, його компетентності з метою самовдосконалення та відповідності нормам суспільного, культурного та освітньо-професійного середовища.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, на основі проведеного аналізу наукових підходів до змісту й особливостей формування професійної позиції майбутнього вчителя можна зробити висновок, що:

- професійна позиція майбутнього вчителя як міждисциплінарне явище є проекцією особистісної позиції педагога, яка формується в процесі діяльності;
- підґрунтям формування професійної позиції є світогляд особистості майбутнього вчителя, набуті знання та вміння, система мотивів і життєвих цінностей, рефлексивні вміння;
- професійна позиція є інтегративною особистісно-професійною характеристикою, що відображає ціннісні ставлення майбутнього вчителя до професійної діяльності та її результатів, учасників освітнього процесу (учителів, учнів, батьків) і до себе й забезпечує умови для реалізації професійно-рольових функцій під час розв'язування педагогічних завдань;
- професійна позиція майбутнього вчителя початкової школи є базою для професійного самовизначення педагога, його професійного вдосконалення та розвитку.

Таким чином, *професійна позиція майбутнього вчителя початкової школи* визначається нами як інтегративна характеристика його особистості, що відображає суб'єктну систему стосунків, теоретико-методологічних знань, ціннісних орієнтацій, визначає рефлексивний спосіб педагогічної діяльності, є показником міри самореалізації, самоствердження й саморозвитку педагога як професіонала. *Перспективи подальших розвідок* пов'язуємо з визначенням і обґрунтуванням структури досліджуваного феномену.

ЛІТЕРАТУРА

- Адлер, А. (2002). *Очерки по индивидуальной психологии*. М.: Когито-центр (Adler, A. (2002). *Essays on individual psychology*. М.: Kogito Center).
- Бех, І. Д. (2003). Виховання особистості: у 2 кн. – Кн. 2. *Особистісно орієнтований підхід: теоретико-практичні засади*. К.: Либідь (Bekh, I. D. (2003). *Education of the personality: in 2 books. Book 2. Personality oriented approach: theoretical and practical principles*. К: Lybid).
- Борытко, Н. М. (2001). *Теория и практика становления профессиональной позиции педагога-воспитателя в системе непрерывного образования* (автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01). Волгоград (Borytko, N. M. (2001). *The theory and practice of formation of the professional position of the teacher-educator in the system of lifelong education* (DSc thesis abstract). Volgograd).
- Галузяк, В. М. (2006). Суб'єктність як професійно важлива якість педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія, Вип. 18*. Вінниця (Haluziak, V. M. (2006). Subjectivity as a professionally important quality of the teacher. *Scientific notes of Vinnitsa State Pedagogical University named after M. Kotsiubynskyi. Series: Pedagogy and Psychology, Issue 18*. Vinnitsa).
- Івченко, А. О. (2006). *Тлумачний словник української мови*. Харків: Фоліо (Ivchenko, A. O. (2006). *Interpretative dictionary of the Ukrainian language*. Kharkiv: Folio).
- Исаев, И. Ф. (1997). *Школа как педагогическая система: основы управления*. Белгород: БГУ (Isaiev, I. F. (1997). *School as a pedagogical system: management basics*. Belgorod: BSU).
- Качалина, Е. Б. (2009). *Становление и развитие профессиональной позиции студентов педагогического колледжа* (дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01). Москва (Kachalina, E. B. (2009). *Formation and development of the professional position of students of the pedagogical college* (PhD thesis). Moscow).
- Красовская, Л. И. (1996). *Формирование профессиональной позиции учителя в процессе изучения педагогических дисциплин* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01, 13.00.04). Кривой Рог (Krasovskaia, L. I. (1996). *Formation of a professional position of a teacher in the process of studying pedagogical disciplines* (PhD thesis). Krivoy Rog).
- Літовка, О. П. (2016). *Формування професійної позиції майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Старобільськ (Lithuania, O. P. (2016). *Formation of the professional position of the future teacher in the process of professional training in the pedagogical college* (PhD thesis). Starobilsk).
- Лабунська, Н. О. (2016). *Методики вивчення і деякі результати оволодіння знаннями з педагогічних дисциплін. Підготовка фахівця в галузі освіти: Аналіз і оцінка якості, Вип. III*. Полтава: Освіта (Labunska, N. O. (2016). *Methods of study and some results of mastering the knowledge of pedagogical disciplines. Training of a specialist in the field of education: Analysis and evaluation of quality, Issue III*. Poltava: Education).
- Маркова, А. К. (1996). *Психология профессионализма*. М. (Markova, A. K. (1996). *Psychology of professionalism*. М.).
- Мясищев, В. Н. (1995). *Психология отношений: избр. психол. тр.* М.: Ин-т практ. психол. (Miasyshchev, V. N. (1995). *Psychology of Relations: selected psychological works*. М.: In-t pract. psychologist).
- Наин, А. Я. (1999). *Рефлексивное управление образовательным учреждением: теоретические основы*. Шадринск (Nain, A. Ya. (1999). *Reflexive management of an education institution: theoretical basis*. Shadrinsk).

- Новий тлумачний словник української мови (2008). Т.2. К.: Аконіт (*New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language* (2008). Vol. 2. K.: Aconit).
- Пріма, Р. М. (2010). *Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутнього фахівця початкової освіти* (дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04). Луцьк (Prima, R. M. (2010). *Theoretical and methodological foundations of formation of professional mobility of the future specialist of elementary education* (DSc thesis). Lutsk).
- Психология. Словарь (1990). М.: Политиздат (*Psychology. Dictionary* (1990). M.: Politizdat).
- Сластенин, В. А. (2003). *Педагогика*. М.: Академия (Slastenin, V. A. (2003). *Pedagogy*. M.: Academy).
- Щуркова, Н. Е. (2005). *Прикладная педагогика воспитания*. СПб. (Shchurkova, N. E. (2005). *Applied pedagogy of upbringing*. St. Petersburg).

РЕЗЮМЕ

Пріма Дмитрій. Сущность и особенности формирования профессиональной позиции будущего учителя начальной школы.

Целью статьи является раскрытие аспектов сущностной характеристики и особенностей формирования профессиональной позиции будущего учителя начальной школы. В статье использованы методы исследования: теоретические (анализ философской, педагогической, психологической литературы) интерпретационно-аналитический метод; обобщение. Отмечена необходимость формирования у будущего учителя начальной школы активной профессиональной позиции. Внесены уточнения по содержательной сущности указанного феномена как междисциплинарного, многозначного. Определены факторы становления и формирования профессиональной позиции будущего учителя начальной школы, её функциональное назначение. Подана трактовка исследуемого феномена и намечены перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: активная профессиональная позиция, интегративная характеристика, будущий учитель, профессиональная позиция, профессиональные качества, функции, ценностные ориентации.

SUMMARY

Prima Dmytro. Essence and features of forming professional position of the future elementary school teacher.

The purpose of the article is to reveal essential characteristic and features of forming professional position of the future teacher of elementary school. The article uses research methods: theoretical (analysis of philosophical, pedagogical, psychological literature); interpretive-analytical method, generalization.

The attention is paid to the definition of "professional attitude", which is actualized in the concepts that define the integrity of mastering the specialty and cover all individual's professional path. The necessity of formation of an active professional position of future teacher of elementary school is emphasized.

Semantic clarification on the nature of the phenomenon is made. It is considered as an interdisciplinary, ambiguous, reflecting dominant selective and person's relationship to what is essential to it, its ideological, professional, educational, cognitive orientation, expression of features in professional activities elementary school teacher.

The factors (reflection, self-esteem, self-awareness) of formation of a professional position of future elementary school teacher, its functional purpose (cognitive, practical, developmental,

social, cultural, ideological, motivational, professional, socialization, identity, reflective, active-converting, mobilization, regulatory functions and self-presentation function) are outlined.

Professional position of future elementary school teacher is interpreted as integrative characteristics of his personality that reflects subjective system of relations, theoretical and methodological knowledge, values, defines the reflexive way of educational activity and is a measure of self-affirmation and self-development of a person as a professional educator. Further research will be directed at justification of the structure of the phenomenon under investigation.

Key words: *active professional position, integrative characteristic, future teacher, elementary school, professional position, professional qualities, functions, value orientations.*

УДК 378:373.5.091.12.011.3-051:81'243

Тетяна Стеченко

Національний університет

«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

ORCID ID 0000-0002-5672-3457

Людмила Ушакова

Національний університет

«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

ORCID ID 0000-0003-2951-4040

DOI 10.24139/2312-5993/2019.03/082-094

МІЖКУЛЬТУРНА СВІДОМІСТЬ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Статтю присвячено розгляду проблеми міжкультурної свідомості, яка є результатом формування полікультурної мовної особистості в іншомовній освіті. Мета статті полягає в розкритті сутності зв'язку міжкультурної свідомості та полікультурної мовної особистості майбутніх учителів іноземних мов; у наданні визначень поняттям «свідомість», «полікультурна свідомість»; у дослідженні процесу її формування на заняттях з іноземних мов та виокремленні відповідних етапів. Результати проведеного дослідження дають можливість зробити висновок, що формування міжкультурної свідомості полягає в усвідомленні мови й культури та трансформації мислення по відношенню до іншої мови як феномену іншої культури.

Ключові слова: *свідомість, міжкультурна свідомість, мовна особистість, полікультурна особистість, міжкультурна комунікація, іншомовна освіта, іноземна мова, майбутні вчителі.*

Постановка проблеми. Найбільш вагомою ознакою XXI століття, яка не може не вплинути на освіту, зокрема на систему навчання іноземних мов (ІМ), є глобалізація. Відбувається зближення країн і народів, становлення єдиного взаємозалежного світу, у межах якого розширюються економічні, політичні й культурні зв'язки між країнами. У таких умовах змінюється саме суспільство, яке стає полікультурним і характеризується розвитком як універсальних, глобальних ознак, так і збереженням самобутності культури кожної